

Ю Р И Д И Ч Н А
енциклопедія
3 том
К - М

Київ
Видавництво
«Українська енциклопедія»
імені М. П. Бажана
2001

ОСНОВНІ ВІДОМОСТІ

ББК 67я2
Ю70

Юридична енциклопедія: В 6 т. / Редкол.: Ю.С. Шемшученко (відп. ред.) та ін. — К.: "Укр. енцикл.", 2001. — Т. 3: К - М. 792 с.: іл.

Юридична енциклопедія — перший в Україні багатотомний систематизований звід знань про державу і право.
У третьому томі подано 1767 статей, карти та ілюстративний матеріал. Розрахована на найширше коло читачів.

Редакційна колегія 3-го тому:

ШЕМШУЧЕНКО Ю. С. (голова редколегії)
ЗЯБЛЮК М. П. (заступник голови)
ГОРБАТЕНКО В. П. (відповідальний секретар)
БОБРОВНИК С. В.
ГОНЧАРЕНКО В. Д.
ДЕНИСОВ В. Н.
КОСТЕНКО О. М.
КРЕСІНА І. О.
МИРОНЕНКО О. М.
НАГРЕБЕЛЬНИЙ В. П.
ПІДОПРИГОРА О. А.
ПОГОРІЛКО В. Ф.
РАБІНОВИЧ П. М.
СЕГАЙ М. Я.
СЕМЧИК В. І.
УСЕНКО І. Б.
ШАПОВАЛ В. М.

У ПІДГОТОВЦІ 3-го ТОМУ ЮРИДИЧНОЇ ЕНЦИКЛОПЕДІЇ ВЗЯЛИ УЧАСТЬ

Наукові консультанти і рецензенти

В. Б. АВЕР'ЯНОВ доктор юридичних наук
В. І. АКУЛЕНКО доктор юридичних наук
В. Д. БАБКІН доктор юридичних наук, академік АПНУ
С. В. БОБРОВНИК кандидат юридичних наук
І. Л. БУТИЧ кандидат історичних наук
Л. К. ВОРОНОВА доктор юридичних наук, академік АПНУ
В. Д. ГОНЧАРЕНКО доктор юридичних наук, член-кореспондент АПНУ
В. Н. ДЕНИСОВ доктор юридичних наук, член-кореспондент АПНУ
І. П. КОЗАЧЕНКО доктор юридичних наук
В. О. КОЗЕНЮК кандидат юридичних наук
О. М. КОСТЕНКО доктор юридичних наук
П. Ф. КУЛИНИЧ кандидат юридичних наук
Н. Р. МАЛИШЕВА доктор юридичних наук
В. П. НАГРЕБЕЛЬНИЙ кандидат юридичних наук
В. Б. ПЕРВОМАЙСЬКИЙ кандидат медичних наук
О. А. ПІДОПРИГОРА доктор юридичних наук, академік АПНУ
В. Ф. ПОГОРІЛКО доктор юридичних наук, член-кореспондент АПНУ
П. М. РАБІНОВИЧ доктор юридичних наук, член-кореспондент АПНУ
М. Я. СЕГАЙ доктор юридичних наук, член-кореспондент АПНУ

В. І. СЕМЧИК доктор юридичних наук, член-кореспондент НАН України, академік АПНУ
Ю. М. ТОДИКА доктор юридичних наук, академік АПНУ
І. Б. УСЕНКО кандидат юридичних наук
В. М. ШАПОВАЛ доктор юридичних наук, член-кореспондент АПНУ
Я. М. ШЕВЧЕНКО доктор юридичних наук, член-кореспондент АПНУ
В. В. ЦВЕТКОВ доктор юридичних наук, член-кореспондент НАН України, академік АПНУ
Н. М. ХУТОРЯН кандидат юридичних наук
П. Л. ЯРОЦЬКИЙ доктор філософських наук

**Працівники Центру організаційного та науково-методичного
забезпечення підготовки Юридичної енциклопедії
Інституту держави і права
імені В. М. Корецького НАН України**

О. В. БАТАНОВ кандидат юридичних наук
В. П. ГОРБАТЕНКО доктор політичних наук
Ю. Я. КАСЯНЕНКО старший науковий співробітник
О. КРЕСІНА доктор політичних наук
Л. М. РАДЧИНСЬКА старший методист
С. М. ОПАНАСЮК старший лаборант
В. А. ЧЕХОВИЧ кандидат юридичних наук

© Інститут
ім. В. М. Корецького
НАН України, 2001

© Видавництво
«Українська енциклопедія»
ім. М. П. Бажана, 2001

ISBN 966-7492-00-1
ISBN 966-7492-03-6 (т. 3)

ПЕРЕДМОВА

Юридична енциклопедія — перший в Україні багатотомний систематизований звід знань про державу і право. Видається за постановою Президії Національної академії наук України «Про підготовку фундаментальної Юридичної енциклопедії» від 8.IX 1993 та постановою Кабінету Міністрів України «Про державну підтримку видання "Юридичної енциклопедії"» від 29.11 1996. Енциклопедія виходить у шести томах, міститиме бл. 10 тисяч термінів. Значна її частина вводиться в енциклопедичний обіг уперше.

Видання базується на сучасному рівні правових знань і досягненнях як вітчизняної, так і світової юриспруденції. В енциклопедії подано поняття і категорії усіх галузей та інститутів права. Розкриваються стрижневі положення Конституції України як основного політико-правового документа держави. Окреслено зміст законодавства у регулюванні суспільних відносин, забезпеченні прав та свобод людини і громадянина. Значна група статей стосується органів законодавчої, виконавчої і судової влади, а також органів місцевого самоврядування і об'єднань громадян. Вміщено відомості про юридичні науково-дослідні установи та навчальні заклади в Україні. Широко представлена в Юридичній енциклопедії історична тематика. Це, зокрема, статті про суспільно-політичний і державний устрій України на всіх етапах її розвитку, державні та юридичні інституції минулого, пам'ятки українського права тощо. В енциклопедії вміщуються статті, що дають уявлення про державно-політичний і правовий устрій країн світу. Є також терміни, що стосуються окремих державних органів чи важливих законодавчих актів зарубіжних країн.

Великий масив займає міжнародно-правова тематика: статті про міжнародні договори, конвенції, декларації та інші документи, учасником яких є Україна або які становлять для неї інтерес. Наводяться відомості про міжнародні організації, спеціалізовані органи та установи Організації Об'єднаних Націй тощо. З енциклопедії можна також дізнатися про основні вітчизняні та зарубіжні державно-правові школи і вчення, визначних державних діячів, правознавців, юристів-практиків. Юридична енциклопедія оснащена науково-довідковим апаратом. До багатьох статей подаються бібліографія, ілюстрації, портрети, карти.

Авторами енциклопедії є провідні правознавці і висококваліфіковані юристи-практики. Серед них — академіки і члени-кореспонденти Національної академії наук України, академіки і члени-кореспонденти Академії правових наук України та ін. Юридична енциклопедія розрахована не лише на професійних юристів — теоретиків і практиків, працівників державних і правоохоронних органів. Вона адресується усім, хто цікавиться питаннями правового регулювання суспільних відносин, державного будівництва в Україні.